

10. Семенов О. Взаємозв'язок педагогічних і навчальних практик у системі професійної підготовки вчителів-словесників [Електронний ресурс] / О. Семенов. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/article1/1799.html>

Стаття надійшла 15.09.2015 року

УДК 811.161.2+821.161.2(07)

Мар'яна Ємельянова
(Умань, Україна)

ПОТЕНЦІАЛ ТВОРІВ Т. Г. ШЕВЧЕНКА У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ УМІНЬ І КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті проаналізовано методи та прийоми використання творів Т. Г. Шевченка, покликаних розвивати творчі вміння та креативність майбутніх фахівців, у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» студентами технічних спеціальностей. Визначено способи нового прочитання творів видатного письменника, засоби формування у студентів стійкого позитивного сприйняття особистості митця. Також з'ясовано причини формування негативного ставлення до творчості Т. Г. Шевченка в молодого покоління та запропоновано шляхи запобігання цьому.

Ключові слова: потенціал, креативність, творчість, творчі вміння, метод, гуманістичне виховання.

Емельянова М. Потенциал произведений Т. Г. Шевченко в процессе развития творческих умений и креативности у студентов технических специальностей.

В статье Марьяны Емельяновой «Потенциал произведений Т. Г. Шевченко в процессе развития творческих умений и креативности студентов технических специальностей» рассматриваются методы и приемы использования произведений Т. Г. Шевченко в процессе изучения дисциплины «Украинский язык по профессиональному направлению» студентами технических специальностей, призванные развивать творческие умения и креативность будущих специалистов. Изучаются способы нового прочтения произведений выдающегося писателя, средства формирования у студентов устойчивого положительного восприятия личности художника. В статье исследуются пути использования творчества выдающегося украинского писателя для развития творческих способностей и гуманистического мировоззрения студентов технических специальностей. Также изучаются причины формирования негативного отношения к творчеству Т. Г. Шевченко у молодого поколения и предлагаются пути предотвращения этого. В статье М. В. Емельяновой раскрываются разные способы толкования понятия «креативность» и предлагаются конкретные способы развития креативности студентов в процессе изучения творчества Т. Г. Шевченко.

Ключевые слова: потенциал, креативность, творчество, творческие умения, метод, гуманистическое воспитание.

Emel'janova M. Potential works of Taras Shevchenko in the development of creative skills and creativity of the students of technical specialities.

The article «The potential of the works of Taras Shevchenko in the development of creative skills and creativity of students of technical specialties» is focused on methods and techniques of using works written by Taras Shevchenko in the process of studying the discipline «The Ukrainian

language for specific purposes» by engineering students designed to develop creative skills and creativity of future specialists. The ways to reevaluate the works of outstanding writer, means of formation of sustainable positive perception of the personality of the artist are determined. The article investigates ways of using famous Ukrainian writer's works for the development of creativity and the humanistic outlook of students of technicalspecialisms. It also explores the reasons for the formation of the negative attitude to the herritage of T. G. Shevchenko among the younger generation, and suggests ways to prevent it. The article reveals different ways of interpreting the concept of «creativity» and proposes concrete ways to develop the creativity of students in the study of Taras Shevchenko's works.

Keywords: *potential, creativity, creativity skills, the method, humanistic education.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Інтеграція України у світовий культурний та економічний простір зумовлює нові вимоги до кваліфікованих працівників будь-якої сфери діяльності. Нині від хорошого фахівця вимагають не лише ґрунтовні знання зі спеціальності, але й уміння ефективно, гнучко та творчо використовувати ці знання.

Якщо говорити про рівень професійної кваліфікації студентів технічних спеціальностей, дехто може стверджувати, що креативність у таких спеціалістів повинна виявлятися насамперед у винайденні нових технологій, створенні нових механізмів і пошуку нових джерел енергії.

Певною мірою, це так. Але лише певною мірою, тому що глобальні негативні тенденції розвитку людства ставлять перед сучасним суспільством гостро актуальну проблему подолання того величезного розриву, який виник між технічним прогресом та духовним розвитком людства. Можна сміливо стверджувати, що відсутність гуманістичного виховання та гуманістично спрямованої креативності у професіоналів технічних спеціальностей може обернутися самознищенням людства уже в найближчі сто років. Сьогоднішні студенти винайдуть нові технології, які можна використати як на користь, так і на шкоду, як для мирних цілей, так і для знищення людей. І в той момент (на жаль, такий момент може настати доволі скоро), коли рука людини лежатиме на пусковому механізмі, який може знищити всю цивілізацію або Землю взагалі, – в той момент технічна креативність виявиться безсилою, бо лише гуманістичні першооснови можуть допомогти людині зробити правильний вибір. Лише гуманістична складова креативності породжує в людини здатність до емпатії, здатність відчувати себе не центром Всесвіту, а його гармонійною частиною, котра існує лише до тих пір, поки існують усі складові – інші люди, природа, духовні та матеріальні надбання людства.

Саме всі ці фактори зумовлюють нагальну необхідність посилювати гуманістичні методики розвитку креативності у студентів технічних спеціальностей. Звичайно, вивчення культури, історії та української мови дають студентам технічних вишів ґрунтовні гуманітарні знання, при цьому зауважимо, що присутність творчих завдань під час вивчення цих дисциплін є не просто бажаною, а необхідною умовою формування творчого студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уміння творчо підходити до вирішення тих чи тих питань, бачити нестандартні шляхи вирішення проблем у гуманітарній науці найчастіше називають словом «креативність».

Проаналізуємо дефініції цього терміна. Оскільки саме поняття креативності відносно нове, то єдиного нормативного визначення поки що не встановлено. Наприклад, Д. Чернилевський визначає креативність як «здатність індивіда створювати нові поняття і формувати нові навички, тобто здатність до творчості» [5], а А. Матвєєв стверджує, що креативність – це здатність людини до нестандартного, оригінального мислення й поведінки, що має творчий, конструктивний характер [2].

Дуже доречним здається нам думка А. Матвєєва про те, що креативність дуже часто залежить від того, в якому середовищі розвивається людина і наскільки це середовище стимулює творчість, підтримує і розвиває індивідуальність людини [2].

Як зазначає І. Полякова, «основна мета креативного освітнього середовища – «розбудити» в людині творця й максимально розвинути в неї закладений творчий потенціал» [4].

Таким чином, можна стверджувати, що креативність – це насамперед здатність до творчості. Оскільки креативність вважається дуже важливою ознакою сучасного фахівця, постає логічне питання: як розвивати креативність у молодого покоління?

Для початку зазначимо, що творчість є властивістю кожної людини, про це писав ще А. Маслоу [6], видатний американський психолог, засновник гуманістичної психології, називаючи це «потребою в самоактуалізації» і наголошуючи, що навіть коли всі фізіологічні потреби людини будуть задоволені, людина дуже скоро відчує незадоволеність від того, що вона займається насправді не тим, до чого схильна. Людина зобов'язана сама собою відповідати власній природі, працювати над розкриттям закладених у ній потенцій [6]. Про цей обов'язок «не заривати талант у землю» можна прочитати ще в Біблії.

Мета статті – з'ясувати потенціал творів Т. Г. Шевченка для розвитку творчих здібностей і креативності у студентів технічних вищих навчальних закладів.

Завдання статті: проаналізувати сприйняття творчості Т. Г. Шевченка студентами технічних спеціальностей; визначити негативні та позитивні моменти ставлення молоді до творчості великого письменника; дослідити методи та прийоми роботи з творами Кобзаря, які допоможуть розвинути креативність і творчий потенціал студентів.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні з'ясуємо потенціал творчості Т. Г. Шевченка у процесі формування творчої особистості під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». Із творчістю відомого українського поета студенти знайомилися ще в школі, але, за результатами опитування, близько 85 % до Т. Г. Шевченка ставилися нейтрально або навіть негативно. Головна причина, на нашу думку, полягає в недоліках шкільного підходу до особистості Т. Г. Шевченка. Це і до сьогодні остаточно не викристалізований підхід до підбору поезій для вивчення. Наприклад, жоден з опитаних студентів не зміг правильно зрозуміти «Заповіт» Т. Г. Шевченка, який вивчали у 7 класі. Лише самотійно перечитавши у віці

17–18 років цей вірш, студенти зрозуміли всю глибину та масштабність цього духовного послання до нащадків. Також укажемо на відсутність цікавості до критичних оглядів творів Т. Г. Шевченка, які пропонують до прочитання в школі. На жаль, іноді трапляються недоліки, на які не можна не звернути увагу. Наприклад, слухними та суттєвими ми вважаємо зауваження О. Моціяки про недоліки матеріалу про Т. Г. Шевченка в підручниках з української літератури для 9 класу [3].

Дуже слухними нам видаються міркування автора про те, що поезія Т. Шевченка – це саме той матеріал, який запрошує читача до глибоких і суперечливих роздумів про сенс буття, вірність і зраду, обов'язок і покликання, про слово і людину [3].

Є ще один момент, що відштовхує старшокласників від особистості поета і який просто зобов'язані подолати викладачі вищої школи. Це надмірна ідеалізація Т. Г. Шевченка, піднесення його на недосяжний п'єдестал, зображення цієї неординарної особистості ідеальною людиною (згадаймо ще не зовсім забуті історії про «ідеальну дитину» – Володю Ульянова). Певна річ, ми не повинні бруднити свого національного героя, як це іноді роблять ті, хто прагне здобути славу Герострата [1], але зображати потрібно живу людину, яка досягла висот духу, піднеслася на новий щабель духовного розвитку. У школі ж часто можна спостерігати ідеалізацію, афішовану стандартними фразами «великий син народу», «наш великий поет», «великий Кобзар», хоча сенс цих фраз глибоко не пояснюється. Молодих людей дуже відштовхує така однобока характеристика поета, гіпертрофоване, поверхнєве звеличення, коли, замість глибокого аналізу поезій, учитель просто виголошує високопарні фрази.

Усі описані негативні моменти, якщо вони мають місце, необхідно буде долати, якщо метою є використання творчості Т. Г. Шевченка як матеріалу для формування креативних умінь. Умінь не просто читати художні твори чи аналізувати ті або ті життєві сюжети, а вміння оперувати отриманими знаннями, створювати на їх основі нові знання, вбудовувати отримані знання у свою світоглядну систему та керуватися ними в подальшому житті.

Ми пропонуємо низку методів та прийомів для творчого вивчення творів Т. Г. Шевченка на заняттях в університеті.

Першим, обов'язковим етапом вивчення творчості Т. Г. Шевченка має бути вступна бесіда у формі діалогу, на якій викладач з'ясує у студентів їх думку про творчість Т. Г. Шевченка, дозволивши при цьому їм висловитися щиро. Навіть якщо студенти зізнаються в байдужості чи відвертому несприйнятті творчості Тараса Шевченка, викладач отримує мінімум три позитивні моменти:

- ⇒ викладач уже знає, кому зі студентів потрібно приділити найбільше уваги на заняттях, коли планується вивчення творчості Т. Г. Шевченка;
- ⇒ викладач знає про ті методи ознайомлення із творчістю поета, які не подобаються студентам;
- ⇒ найважливішим моментом є те, що викладач змусив студентів заговорити про Тараса Шевченка – це значить, що хочуть вони того чи ні, але образ поета вже на час проведення заняття став частиною їх

світовідчуття – і різко зростає ймовірність того, що вони задумаються про нього та почнуть читати його твори.

Наступний крок у свідомому, творчому вивченні поезій Т. Г. Шевченка – це зацікавлене прочитання його творів. Цей метод може передбачати прочитання спочатку невеликих обсягів текстів – по одному твору для кожного студента. Перед студентом ставиться неважке творче завдання, наприклад, написати критичний відгук про невеликий твір відомого поета. Потім обов'язково потрібно обмінятися думками про написані критичні огляди, висловити всі «за» і «проти» – такий прийом активізує бажання читати та критично сприймати інформацію. Також важливим є розвиток у студентів уміння критично, вдумливо аналізувати інформацію – навіть якщо ця інформація є поетичним твором. Коли студент не сприймає готові шаблони трактування того чи того твору, він вчиться будувати свої міркування самостійно, творити новий погляд на вже відомі речі – а це необхідна складова креативності.

Тарас Григорович був не лише поетом. Дуже мало в школі учням розповідають про Шевченка-художника. Дієвим прийомом під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є, наприклад, написання прес-релізу виставки картин Т. Г. Шевченка. Певна річ, для того щоб написати якісний прес-реліз, студентам доведеться ознайомитися з інформацією про цю сторону творчої особистості Т. Г. Шевченка. Потім можна організувати виставку репродукцій картин, а за допомогою кращого прес-релізу повідомити про цю виставку студентську громаду. До речі, під час підготовки до виставки можна дуже несподівано виявити, що студенти технічних спеціальностей мають величезний творчий потенціал у сфері живопису та графіки, котрий дуже часто просто соромляться виявляти. Але, як ми вже згадували, згідно з теорією А. Маслоу, людина буде почуватися незадоволеною до тих пір, поки не зможе почати реалізовувати весь закладений у ній потенціал. Тому якщо викладач зуміє виявити у студентів талант живописця, то таким чином особистість студента ставатиме більш гармонійною та позитивно орієнтованою. Якщо такий студент навіть і здобуває технічну спеціальність, то, беручи до рук пензля або олівця, він ставатиме творцем прекрасного – а отже, почуватиметься щасливим. Щасливу людину завжди легше зорієнтувати на високі гуманістичні цінності, а саме цього має прагнути кожен викладач.

Під час проведення виставки творів Т. Г. Шевченка студенти технічних спеціальностей зазвичай презентують талановиті живописні роботи. Як виявилось, майже в кожній групі є хоч один, а то й більше студентів, котрі дуже гарно малюють, але їм просто нікому про це розповісти.

Для того, щоб студенти по-справжньому відчували могутній дух Шевченкових творів і навчилися керуватися його силою під час прийняття життєво важливих рішень, необхідно подолати бар'єр часу – це протиставлення сьогоденних часів та епохи, коли жив Т. Г. Шевченко. З метою подолання цього бар'єру ми пропонуємо проводити творчі роботи під загальною назвою «Т. Г. Шевченко і сучасність». Форми таких робіт можуть бути різноманітними: твори-роздуми, есе, вірші Т. Г. Шевченка, покладені на

сучасну музику. Найголовніше – студенти мають відчутти Кобзаря не як спогад минулого, а як вічно живого генія, думки якого актуальні для всіх нас і сьогодні. Такий прийом є ефективним одразу у двох аспектах: по-перше, поет стає студентам ближчим, а до того, хто ближче – прислухаються; по-друге, поєднання Шевченкових ідей і сучасного життя вимагає від студентів уміння творчо опрацьовувати інформацію, знаходити в давно відомих творах нерозкриті до цього риси.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, проаналізувавши потенціал творів Т. Г. Шевченка для розвитку творчих здібностей та креативності у студентів технічних вищих навчальних закладів, можемо зробити такі висновки:

- Ø правильний розвиток креативності студентів технічних спеціальностей передбачає не лише технічну креативність – винаходи та нові технології, але й гуманістичну креативність – уміння уявити себе на місці іншої людини, відповідальне ставлення до своїх учинків, повне усвідомлення тієї сили, яку отримує людина в умовах високорозвиненої технічної цивілізації;
- Ø творчість Т. Г. Шевченка має могутній потенціал для формування моральних цінностей та водночас для розвитку творчих здібностей і креативності майбутніх спеціалістів;
- Ø запропоновані методи і прийоми вивчення творчості Т. Г. Шевченка дають можливість розкрити у студентах прихований творчий потенціал або дозволити виявити потенціал уже розвинений; одночасно творчість Т. Г. Шевченка є благодатним матеріалом для розвитку креативності, особливо якщо використовувати нетривіальні підходи до його творчої спадщини.

Подальше дослідження цієї проблеми передбачає, на нашу думку, пошук та перевірку на практиці нових методів і прийомів вивчення творчості Т. Г. Шевченка, які формуватимуть у студентів схильність до емпатії, гуманістичний світогляд, здатність розуміти душевні переживання іншої людини та співчувати їй.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бузина О. Вурдалак Тарас Шевченко: Интеллектуальный триллер / Олесь Бузина. – К. : Прометей, 2000. – 126 с.
2. Матвеев А. Креативность: мысли вслух [Электронный ресурс] / А. Матвеев. – Режим доступа: <http://www.banktrain.ru/publications/3>
3. Моціяка О. М. Проблема вивчення творчості Т. Шевченка в школі / О. М. Моціяка // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 5. – С. 94–98.
4. Полякова І. В. Змістовий аспект поняття «креативність» у контексті підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / І. В. Полякова. – Режим доступа: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Pfto/2010_10/files/p1010_63.pdf
5. Чернилевский Д. В. Креативная педагогика и психология : учебн. пособ. для вузов / Д. В. Чернилевский, А. В. Морозов. – М. : МГТА, 2001. – 301 с.

6. Maslow A. H. A theory of metamotivation: the biological rooting of the value-life / A. H. Maslow // Journal of Humanistic Psychology. – 1967. – Vol. 7 (2). – С. 93–127.

Стаття надійшла 14.09.2015 року

УДК 371.134:811.161.2(07)

Валентина Коваль
(Умань, Україна)

РОЛЬ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ- ФІЛОЛОГІВ

У статті проаналізовано специфіку формування професійної компетентності студентів-філологів на основі добору активних методів навчально-пізнавальної діяльності. Розглянуто можливості застосування активних методів навчання у ході підготовки студентів-філологів до майбутньої професійної діяльності, а саме: метод проблемного навчання, проектів, мозкової атаки, евристичний метод, аналіз педагогічних ситуацій.

Ключові слова: метод, проблемна лекція, прес-конференція, метод проблемного навчання, ситуативні вправи, проекція, дискусія, диспут.

Коваль В. Роль активных методов обучения в формировании профессиональной компетентности будущих учителей-филологов.

В статье проанализировано особенности формирования профессиональной компетентности студентов-филологов на основе отбора активных методов учебно-познавательной деятельности. Рассмотрены возможности применения активных методов учебы в ходе подготовки студентов-филологов к будущей профессиональной деятельности, а именно: метод проблемной учебы, проектов, мозговой атаки, эвристический метод, анализ педагогических ситуаций.

Ключевые слова: метод, проблемная лекция, пресс-конференция, метод проблемного учения, ситуативные упражнения, проекция, дискусия.

Koval V. The role of active methods of training in formation of professional competence of future teachers of philology.

In this article analyzes features of the formation professional competence of students-philologists on the basis of selection of active methods of learning and cognitive activity. The author describes active methods of teaching in the process of preparing students of philology to future professional activity, namely problem-based learning method, projects, brainstorming, heuristic method, analysis of teaching situations.

Keywords: method, problem lecture, press conference, problem-based learning method, situational exercises, projection, discussion.

Постановка проблеми. Процес формування професійної компетентності майбутніх учителів здійснюється шляхом послідовного моделювання в навчальній діяльності цілісного змісту, форм і умов професійної діяльності фахівців за допомогою методів навчання, які проектують зміст професійної діяльності. Для подальшого дослідження варто обрати активні методи